

ZAWSZE MODNA! W GARDEROBIE MODRZEJEWSKIEJ

Helena Modrzejewska stanowiła ikonę mody. Jej stroje opisywano w prasie. Na przedstawienia z udziałem Modrzejewskiej przychodziły elegantki wraz z krawcowymi, aby skopiować modne kreacje. Aktorka na stroje prywatne i kostiumy teatralne wydawała krocie. Współpracowała z najlepszymi projektantami mody, m.in. kupowała suknie u Charlesa Wortha, uznawanego za ojca *haute couture*, i w paryskim domu mody sióstr Aurélie i Léontine Duluc. W Ameryce jej nazwiskiem sygnowano wiele produktów, w tym także strojów.

Helena Modrzejewska. Portret prywatny

No. 22. An extra fine tight-fitting Jacket of fine Seal Plush, fine satin lining, elegantly trimmed with silk passementerie and fringe, \$25.00.

Same with fine sable fur collar and cuffs, down front and around bottom, \$30.00.

No. 23. The popular Modjeska Jacket of Seal Plush, coat back, straight front, fancy quilted lining, seal drops on tabs, with fine beaver fur collar and cuffs, and seal ornament, \$28.00.

Same without fur, \$16.50 and \$20.00.

Same shape with seal spike fringe around bottom and points \$25.00.

MODJESKA JACKETS

1880

1900
black silk brocade, large floral pattern, length 22 in., trimmed with black jet beads and box plaited ribbon, collar and wide ruffle of black net and silk, satin ribbon tie. Each, \$2.50

1900

AN EXCEPTIONALLY GOOD VALUE IN LADIES' SPRING SUIT.

Tip top in make and style and moderate in price.

08348—Strictly all wool imported suiting, a light gray mixture, Norfolk style collarless coat, 30 in. long, with stitched plait and belt, lined throughout with silk, cuffs and collar facing of black stitched venetian, bishop sleeves, walking skirt with stitched straps, bottom with machine stitching. Coat 37 to 43 bust, skirts 36 to 43 length. Sells, \$9.00

1890

Figure No. 7.

No. 7. Fine Cloth Coat, tight-fitting, elaborately trimmed with broad imitation mink fur edging, \$26.50.

Helena Modrzejewska w roli Małgorzaty Gauthier (Kamili)
w „Damie kameliowej” Aleksandra Dumasa

Modrzejewska także projektowała kostiumy teatralne. Współpracowała na tym polu m.in. z symbolistą Feliciémem Ropsem i swoim siostrzeńcem Władysławem Bendą, znanym twórcą masek. Pracę nad projektami zawsze poprzedzała wnikliwą analizą materiałów źródłowych, opracowań dotyczących mody, szukała informacji u specjalistów, zajmujących się daną epoką i tematem. Była gruntownie przygotowana do wyboru takich kreacji, które z jednej strony byłyby zgodne z aktualnymi trendami modowymi, a z drugiej odpowiadały prawdzie historycznej.

W ciągu kariery zawodowej Modrzejewskiej, modę kobiecą dotknęły cztery ważne zmiany, będące odzwierciedleniem kulturowo-obyczajowych transformacji, widocznych m.in. w sposobie prezentacji kobiecej sylwetki.

Lata 50. i 60. zdominowały krynoliny – to schyłek romantyzmu.

Helena Modrzejewska jako Hrabina de Meyran
w „Ciężkiej próbie” Pierre’a Bertona

Helena Modrzejewska. Portret prywatny

Helena Modrzejewska w nieustalonej roli

Wraz z nastaniem realizmu, popularne stały się obcisłe suknie, uwidaczniające biust, talię i biodra, z długim, ozdobnym trenem.

Helena Modrzejewska w nieustalonej roli

Helena Modrzejewska w nieustalonej roli

Helena Modrzejewska w roli Małgorzaty Gauthier (Kamili)
w „Damie kameliowej” Aleksandra Dumasa

Ze względu jednak na dosłowny erotyzm takich kreacji (princesek) w latach 80. do użytku weszły turniury...

Helena Modrzejewska. Portret prywatny (?)

Helena Modrzejewska w nieustalonej roli

Helena Modrzejewska w roli Małgorzaty Gauthier (Kamili)
w „Damie kameliowej” Aleksandra Dumasa

...wyparte dopiero przez secesyjne, naturalnie układające tkaninę i uwypuklające kobiecą sylwetkę, suknie.

Helena Modrzejewska w roli Magdy („Gniazdo rodzinne” H. Sudermanna)

Helena Modrzejewska. Portret prywatny (?)

Helena Modrzejewska w swoim ogrodzie w Kalifornii. Portret prywatny.

Najdroższa z zamówionych kreacji Modrzejewskiej u Wortha miała kosztować trzy i pół tysiąca dolarów, a według biografy artystki, Józefa Szczublewskiego, w 1885 roku, po występach gościnnych na Wyspach Brytyjskich, Modrzejewska miała przywieźć ze sobą 65 kufrów odzieży, oszacowanych na kwotę 20 tys. dolarów. Pewnie jest to kwota znacznie zawyżona, ale i tak pokazuje jak dużą wagę aktorka przywiązywała do stroju.

Helena Modrzejewska w tytułowej roli *Adrianny Lecouvreur*
Ernesta Legouvého i Eugène'a Scribe'a

Czasami w domowym zaciszu, innym razem w garderobie, w pośpiechu pomiędzy poszczególnymi wejściami na scenę aktorka przyjmowała reporterów, ubiegających się o wywiad. Czytając ich relacje można odnieść wrażenie, że ulubionym strojem aktorki były szlafroki:

Ubrana w luźny bordowy peniuar Madame Modjeska biegła tam i z powrotem, nie zważając na upalną pogodę. („The New York Times”, 8 czerwca 1884)

Wysoka kobieta, szczupła i pięknie zbudowana, o miękkich brązowych włosach, bardzo ciemnych oczach i prostych rysach twarzy, ubrana w luźny szlafrok z jakiegoś miękkiego letniego materiału, podeszła do reportera, postawiła krzesło obok sofy i po bardzo serdecznym uścisku dłoni skinęła dłonią, aby usiadł. („The Denver Republican” 17 sierpnia 1886)

Wie pan – Madame się zaśmiała – w Ardenie zawsze chodzę w szlafrokach. (1894? Za: Postanowiłam się nie zestarzeć, s. 260).

To oczywiście narzędzia autokreacji, mające na celu pokazać określony, wypracowany przez artystkę wizerunek.

Helena Modrzejewska w swoim domu w Kalifornii. Portret prywatny.

Wypracowany wizerunek artystki to szereg doświadczeń scenicznych, towarzyskich i prywatnych, zatem należy oczekiwać, że szlafrokom, w których aktorka prezentowała się reporterom pewnie jest bardzo blisko chociażby do kosztownej koronkowej szaty, w której występowała jako Adrianna Lecouvreur w sztuce V. Sardou czy Kamila w „Damie Kameliowej”.

Helena Modrzejewska w roli Małgorzaty Gauthier (Kamili) w „Damie kameliowej” Aleksandra Dumasa

Kostium teatralny stanowił dla Modrzejewskiej narzędzie marketingowe. W 1891 roku, w „The Daily Mail” zamieszczono wywiad z aktorką, któremu towarzyszył detaliczny opis sukien i biżuterii, które artystka zakładała w roli Kamilli w „Damie Kameliowej” A. Dumasa. W 1898 roku, przy okazji wystawienia „Antoniusza i Kleopatry”, w „The San Francisco Call” opublikowano artykuł „Modrzejewska poza sceną” poświęcony garderobie Modrzejewskiej.

Helena Modrzejewska w nieustalonej roli („Dama kameliowa” A. Dumas ?)

Dama Kameliowa (Kamila) A. Dumas

Antoniusz i Kleopatra, W. Szekspir

Pełne przepychu kreacje, którymi Helena Modrzejewska olśniewała publiczność teatralną nierzadko służyły jej także w sferze prywatnej. W sukni tytułowej Odetty z melodramatu Victoriena Sardou pojawiła się na ślubie swojego syna Ralfa.

W przepięknej białej kreacji, w której występowała jako Julia z „Romea i Julii” pojawiła się podczas balu w krakowskich Sukiennicach. To tam zobaczył ją Tadeusz Ajdukiewicz. Zauroczony artystką namalował jeden z jej najbardziej znanych portretów.

Helena Modrzejewska jako Julia w „Romeo i Julii” Williama Szekspira

Portret Modrzejewskiej. Mal. Tadeusz Ajdukiewicz
Źródło: <http://www.imnk.pl/gallerybox.php?dir=SU325>

Helena Modrzejewska jako Julia w „Romeo i Julii” Williama Szekspira

Helena Modrzejewska jako Julia w „Romeo i Julii” Williama Szekspira

Prasa rozpisywała się o uroku osobistym, wdzięku i niegasnącej mimo upływu lat urodzie Heleny Modrzejewskiej. Artystka stworzyła swój wizerunek z wielu komponentów. Jednym z nich była niezwykła dbałość o strój.

Bez względu na okazję aktorka pozostawała modna. Zarówno w teatrze, jak i poza nim Modrzejewska czarowała bogato zdobionymi kreacjami wykonanymi z jedwabiu, aksamitu, brokatu. Cenne klejnoty, którymi przystrajała suknie, podnosiły wartość toalet artystki i powodowały, że niektóre z nich stały się legendarne. Dziś można je podziwiać na atelierowych fotografiach i w muzeach, skrywających nieliczne autentyczne stroje Modrzejewskiej.

Prezentacja powstała w oparciu o wystąpienie dr hab. Alicji Kędziory, prof. UJ, zatytułowane *W garderobie Modrzejewskiej. Strój jako element autokreacji*, wygłoszone podczas konferencji *Wokół stroju w kulturze - przebieranie, ukrywanie, kreowanie, manifestowanie, kontestowanie. W tradycji i współczesności* w krakowskiej Akademii Ignatianum (28 września 2022)

O ile nie zaznaczono inaczej, w prezentacji wykorzystano materiały źródłowe i fotografie, przechowywane w Fundacji dla Modrzejewskiej w Krakowie, przy ul. Siennej 5

Helena Modrzejewska jako Hrabina de Meyran w „Ciężkiej próbie” Pierre’a Bertona

Bibliografia

- Helena Modrzejewska. Artykuły, referaty, wywiady, varia, wybór, tłum. i oprac. E. Orzechowski, Attyka, Kraków 2009.*
- Helena Modrzejewska. Materiały do badań nad życiem i twórczością aktora 2. połowy XIX wieku, red. A. Kędziora, E. Orzechowski, Księgarnia Akademicka, Kraków 2022.*
- Helena Modrzejewska i jej przyjaciele, red. A. Kędziora, E. Orzechowski, Księgarnia Akademicka, Kraków 2020.*
- Helena Modrzejewska i teatr jej epoki, red. A. Kędziora, E. Orzechowski, Attyka, Kraków 2018.*
- Kay de Charles, *Madame Modjeska*, „Scribner’s Monthly Magazine” 1879, nr 5 (t. XVII)
- Modrzejewska Helena, *Wspomnienia i wrażenia*, tłum. M. Promiński, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1957
- Modrzejewska/Listy. Korespondencja Heleny Modrzejewskiej i Karola Chłapowskiego, oprac. A. Kędziora, E. Orzechowski, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2015.*
- Postanowiłam się nie zestarzeć! Materiały do badań nad życiem i twórczością Heleny Modrzejewskiej, wybór, tłum. i oprac. A. Kędziora, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2022.*
- Spotkania u Modrzejewskiej, red. A. Kędziora, E. Orzechowski, Księgarnia Akademicka, Kraków 2019.*
- Szczublewski Józef, *Żywot Modrzejewskiej*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1975
- Szekspir Modrzejewskiej, oprac. A. Kędziora, Attyka, Kraków 2015.*

Helena Modrzejewska jako Diana w sztuce „Donna Diana” Augustina Moreto